

Kordon Kanı Bankacılığına İlişkin Eğitim Alan ve Almayan Ebe Adaylarının Görüş ve Yaklaşımları

Opinions and Approaches of Midwife Student with and Without Training on Cord Blood Banking

Hafize ÖZTÜRK CAN^a, Şebnem KURUL^b, Esmâ YÜKSEL^a

^aEge Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İzmir, TÜRKİYE

^bOndokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Samsun, TÜRKİYE

Araştırmanın özeti, 26-28 Mayıs 2016 tarihlerinde İspanya'da yapılmış "IV Congress Associació Catalana de Llevadores (ACL), XV Congreso Federación de Asociaciones de Matronas de España (FAME) and 2nd Conference of the Southern European Region of International Confederation of Midwives (ICM)" Kongresi'nde poster olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Araştırmada "kordon kanı bankacılığı" hakkında eğitim alan ve almayan ebeler öğrencilerinin kordon kanı bankacılığına ilişkin görüş ve yaklaşımlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Kesitsel tipte, iki grupta yapılan araştırmanın evrenini Ege Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü öğrencileri oluşturmuştur. Örneklem alınan öğrenciler, lisans eğitimleri sırasında "kordon kanı bankacılığı" konusunda eğitim almış ve henüz eğitim almamış ebeler öğrencileridir. Eğitim, Ege Üniversitesi Kordon Kanı, Hücre-Doku Uygulama ve Araştırma Merkezi biriminden bir uzman tarafından interaktif olarak dört saatlik zaman diliminde verilmiştir. Veriler; tanıtıcı bilgiler ile kordon kanı ve bankacılığına yönelik soruların yer aldığı anket formu ile elde edilmiştir. **Bulgular:** Öğrencilerin, kordon kanı ve bankacılığı konusunda üniversite eğitimleri sırasında bilgi aldıklarını ve üniversite derslerinden bilgi edindiklerini belirtenlerin oranının eğitim alan grupta yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Klinik uygulamalar sırasında kordon kanı ve bankacılığına yönelik kendilerinden bilgi almak isteyen kadınların sıklığının eğitim alan grupta daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Her iki gruptaki öğrencilerin, kordon kanı bankasında ebe olarak çalışmayı istedikleri belirlenmiştir. **Sonuç:** Verilen eğitim, ebeler öğrencilerinde kordon kanı ve bankacılığı konusunda farkındalık oluşturmuştur. Bu nedenle eğitim alan ebeler öğrencilerinin büyük çoğunluğunun kordon kanı ve bankacılığı konusunda daha detaylı bir eğitim almak istedikleri saptanmıştır.

ABSTRACT Objective: The present study was aimed at investigating midwifery students' opinions of and approaches towards cord blood banking who had training on cord blood banking and who did not. **Material and Methods:** This cross-sectional and two-grouped study was consisted of students studying at the Ege University School of Health Midwifery Department. Of the students in the sample, who did not have training on cord blood banking yet and students who already had training on cord blood banking during their undergraduate education. The interactive training was given the specialist in his field in the Ege University Application and Research Center of Cord Blood Cell-Tissue for four hours. The study data were collected with a questionnaire including on the sociodemographic characteristics of the participants, cord blood and cord blood banking. **Results:** The results demonstrated that the participants heard of cord blood and banking for the during their university education. The rate of those who received information from university courses was high in the training group. In the present study, during the clinical practices, the number of women who wanted to obtain information about cord blood and cord blood banking was higher in the participants who received training than that in the participants who did not receive training. Students in both groups were determined to want to work as a midwife in cord blood bank. **Conclusion:** Training on cord blood and banking given to the participating students raised their awareness of the issue. Therefore, it was determined that the majority of midwifery students who received training wanted to receive a more detailed training on cord blood and banking.

Anahtar Kelimeler: Kordon kanı; göbek kordonu bankacılığı; ebeler; öğrenciler

Keywords: Cord blood; cord blood banking; midwifery; student

Kordon kanı, içerisinde her hücre tipine farklılaşabilme yeteneğine ve kendisini yenileme özelliğine sahip birçok hematopoietik kök hücrelerini içeren özel bir kandır.¹ Kemik iliğinin malign hasta-

lıklarında, immün sistem hastalıklarında, talasemi ve orak hücreli anemi gibi genetik hastalıklarda kullanıldığından dünyada kordon kanının kullanımında önemli oranda artış olduğu gösterilmektedir.^{1,2}

Correspondence: Hafize ÖZTÜRK CAN

Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İzmir, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: hafize.ozturk@ege.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 25 Feb 2019

Received in revised form: 26 Jun 2019

Accepted: 28 Jun 2019

Available online: 02 Jul 2019

2536-4391 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Günümüzde kordon kanı toplama ve kök hücre araştırmaları, bilim ve teknoloji alanının en önemli ve aynı zamanda en tartışmalı konusunu oluşturmaktadır.^{1,3} Kordon kanı kök hücrelerinin transplantasyon başarılarının artması aynı zamanda ailelerin kök hücre ve kordon kanı bankacılığı hakkında bilgi edinme ihtiyaçlarını da artırmaktadır.¹ Amerikan Obstetri ve Jinekoloji Koleji [American College of Obstetricians and Gynecologists (ACOG)] tarafından kordon kanı toplanmasının rutin obstetrik bakımın bir parçası olmadığı ve tıbbi endikasyonun bulunmadığı belirtilmektedir. Kadına ve ailesine, tam ve doğru şekilde bir bilgilendirme yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.⁴

Kök hücre ve kordon kanı bankacılığı konusu giderek artan oranda medya organlarında yer aldığından kadının ve ailesinin objektif olarak bilgilendirilmesi çok önemlidir.^{5,6} Sağlık personeli (ebe, hemşire, obstetrisyen vb.), gebelik izlemlerini yaptıkları kadınların kordon kanı bağışı konusunda farkındalığını artırmada ve mevcut kamu kordon kanı bankalarının faaliyetlerini duyurmada önemli bir role sahiptirler. Ayrıca sağlık personelinin, anne ve yenidoğanı etkileyen tıbbi durumlarda, hastaların bilgi alabileceği önemli bir kaynak olması nedeni ile kordon kanı bankacılığı konusunda da ailelere eğitim ve danışmanlık yapmaları istenmektedir.⁷

Gebelerle birlikte çalışan ebeler; gebelik, doğum ve doğum sonrası dönemde kadının bakımını sağlayan, normal doğumu kendi sorumluluğunda gerçekleştiren ve kadına danışmanlık sağlamada önemli yeri olan sağlık profesyoneleridir. Ayrıca ebelerin, bebeğin doğumundan sonra plasentanın doğru şekilde muayene edilmesi, anormal durumların saptanması, gerekli tedbirlerin alınması, gerekirse sevk işlemlerinin başlatılması ve uygun kayıt tutulması konusunda mesleki sorumlulukları bulunmaktadır.⁸ Türkiye’de, kordon kanı ve bankacılığı konusunda sağlık profesyonellerinin, öğrencilerin ve toplumun bilgi ve tutumlarını değerlendiren araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarda; gebelerin çoğunluğunun, hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin kök hücre ve kordon kanı bankacılığı hakkında bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu belirtilmiştir.^{5,6} Kaya ve ark. tıp ve hukuk bölümü birinci sınıf öğrencilerinde kök hücre transplantasyonu konusunda yaptıkları eğitim müda-

halesi çalışmasında, eğitim sonrası öğrencilerin kök hücre bağışının yararları, kök hücre bankacılığı ve Türkiye’deki kordon kanı prosedürü konusunda farkındalıklarının önemli düzeyde arttığını göstermişlerdir.⁹ Venugopal ve ark., doğumhane ve obstetri servisinde çalışan 56 hemşire ile yaptıkları çalışmada, hiçbir hemşirenin kordon kanı bankacılığı konusunda hizmet içi eğitim almadığını, ancak doğumhanede çalışan 17 hemşirenin kordon kanı toplanmasını gördüğü ve asiste ettiğini belirlemişlerdir.¹⁰

Doğum hizmetlerinde aktif rol almaları nedeni ile kök hücre ve kordon kanının toplanması, saklanması, kullanılması konusunda ailelerin doğru ve tutarlı olarak bilgilendirilmesinde ebelere önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle antenatal bakımda önemli bir yere sahip olan ebe ve hemşirelerin mesleki bilgi ve becerilerini güncellemeleri gerekmektedir.¹¹ Ancak literatür incelendiğinde, ebelik öğrencilerinin kordon kanı bankacılığı hakkındaki düşüncelerini ortaya koyan sınırlı sayıda araştırma bulunmuştur. Öğrenci ebelerin lisans eğitimleri sırasında kordon kanı bankacılığına yönelik bilgilerinin güncellenmesi ve farkındalıklarının artırılması, mezuniyet sonrası mesleki yaşamlarına hazırlık aşaması olarak düşünülmektedir. Farkındalığın artmasında eğitimin rolü büyüktür. Bu bağlamda; çalışmada, “*Kordon kanı bankacılığına yönelik eğitim alan ve almayan ebelik öğrencilerinin kordon kanı bankacılığına ilişkin görüş ve yaklaşımlarında fark var mıdır?*” sorusundan yola çıkılarak bu farkın ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca eğitim almayan grupta veri toplama araçları ile de farkındalığın oluşması hedeflenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞIRMANIN TİPİ VE ÖRNEKLEM

Kesitsel ve iki gruplu yapılan araştırma, 21 Mart 2016-04 Nisan 2016 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Ebelik Bölümü öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın evrenini, ebelik bölümünde eğitim görmekte olan toplam 358 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini, araştırma sürecinde okulda bulunan ve katılmayı gönüllü olarak kabul eden toplam 231 öğrenci (katılım oranı %65) oluş-

turmuştur. Araştırma örneklemini, derslerinde “kordon kanı bankacılığı” konusunda eğitim alan 3. ve 4. sınıf öğrencileri ile kordon kanı bankacılığı hakkında eğitim almamış 1. ve 2. sınıf ebellek öğrencilerini kapsamaktadır (Şekil 1).

KATILIMCILARIN ÖZELLİKLERİ

Çalışmada yer alan katılımcılar, en yüksek oranda (%35,5) 3. sınıf ebellek öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması $20,45 \pm 1,85$ (min: 18-max: 33) yıl’dır. Örnekleimde eğitim alan grup öğrencileri tüm öğrencilerin %41,1’ini oluşturmaktadır.

KORDON KANI VE KORDON KANI BANKACILIĞI HAKKINDA EĞİTİM

Kordon kanı ve kordon kanı bankacılığı konusu son iki yıldır doğum eylemi ve ebellek bakımı dersine dâhil edilmiştir. Bu eğitim; plasenta, kordon kanı, kök hücre ve tipleri, kordon kanının toplanması ve saklanması süreci, dünyada ve Türkiye’de kordon kanı bankacılığı uygulamalarının yer aldığı konu başlıklarını içermektedir. Eğitim konuları; Ege Üniversitesi Kordon Kanı, Hücre-Doku Uygulama ve Araştırma Merkezinden kordon kanı, hücre-doku konusunda uzman öğretim üyesi tarafından eğitim yöntemleri kullanılarak, iki grup hâlinde, interaktif olarak dört saatlik zaman diliminde verilmiştir.

VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Verilerin toplanmasında, literatür doğrultusunda hazırlanan 28 sorudan oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Anket formunda; öğrencilerin yaş, mezun olunan lise türü, sınıf sorularının yer aldığı 8; demografik bilgi, kordon kanı ve kordon kanı bankasına ilişkin görüşlerini değerlendiren toplam 20 soru yer almıştır.

Verilerin toplanması, araştırmacılar tarafından öğrencilere araştırmanın amacının açıklanmasının ar-

dından araştırmayı kabul eden öğrenciler ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Anket formu, öğrencilere zaman kısıtlaması yapılmadan uygulanmıştır.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

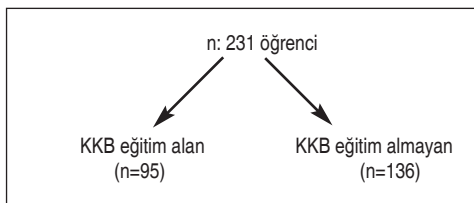
Araştırma sonucunda elde edilen veriler, bilgisayar ortamında Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 16,0 istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin demografik özelliklerine yönelik bulguların analizleri sayı yüzde dağılımları, değişkenler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi ise ki-kare testi kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel önemlilik düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırma Etiği: Çalışmanın uygulanabilmesi hususunda Ege Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü’nden (Sayı: 70151250-044/25 Mart 2016) yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere çalışmanın amacı ve önemi konusunda bilgi verilerek sözel onamları alınmış ve kabul edilen öğrenciler araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri’ne uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Bulgular iki tabloda verilmiştir. Tablo 1’de ebe adaylarının kordon kanı ve bankacılığı ile ilgili bilgi ve görüşleri sunulurken; Tablo 2’de, ebellek hizmet alanı açısından ebe adaylarının kordon kanı ve bankacılığına yaklaşımları görülmektedir.

Tablo 1’e göre kordon kanı bankacılığı konusunda ilk kez üniversite eğitimleri sırasında bilgi aldıklarını ifade edenlerin sıklığının, eğitim alan grupta, almayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Kordon kanı ve bankacılığı hakkında medyadan bilgi edindiklerini belirtenlerin oranının eğitim almayan grupta yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin çevresinde/ailesinde bebeğinin kordon kanını saklayan ve bu konuda bilgi almak isteyen ailelerin sıklığı ile klinik uygulamalar sırasında kordon kanı ve bankacılığına yönelik bilgi isteyenlerin sıklığının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). Her iki grupta da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

ŞEKİL 1: Araştırmanın örnekleminin gruplara ayrılması.
KKB: Kök hücre ve kordon kanı bankacılığı.

TABLO 1: Ebe adaylarının kordon kanı ve bankacılığı hakkındaki bilgi ve görüşleri.

	KKB eğitimi alan (n=95)		KKB eğitimi almayan (n=136)		Toplam (n=231)		İstatistiksel analiz* χ^2 ; p
	n	%	n	%	n	%	
Bilgi edindiği kaynak (n=215)**							
Üniversite dersleri	70	73,7	42	35,0	112	52,1	χ^2 :30,264
Medya	25	26,3	78	65,0	103	47,9	p=0,000
Çevresinde/ailesinde bebeğinin kordon kanını saklayan aile olma durumu							
Evet	5	5,3	9	6,6	14	6,1	χ^2 :0,021
Hayır	90	94,7	127	93,4	217	93,9	p=0,885
Çevresinde/ailesinde bebeğinin kordon kanını saklamak için bilgi almak isteyen aile olma durumu							
Evet	4	4,2	3	2,2	7	3,0	χ^2 F:
Hayır	91	95,8	133	97,8	224	97,0	p=0,450
Klinik uygulamalar sırasında kadınlardan kordon kanı ve bankacılığına yönelik soru sorulma durumu (n=168)***							
Evet	3	3,2	1	1,4	4	2,4	χ^2 F:
Hayır	92	96,8	72	98,6	164	97,6	p=0,634
Kordon kanının kimin için kullanılması gerektiği hakkındaki görüşü (n=221)****							
Sadece ailem için	8	8,6	10	7,8	18	8,1	χ^2 :0,000
Herkes için	85	91,4	118	92,2	203	91,9	p=1,000
Kordon kanının saklanması istenilen banka türü							
Kamuya ait bankalar	58	61,1	64	47,1	122	52,8	χ^2 :3,851
Özel bankalar	37	38,9	72	52,9	109	47,2	p=0,050
Kordon kanı bankacılığına ilişkin aileyi bilgilendirmesi gereken kişi hakkındaki görüşü*****							
Ebe/hemşire	66	69,5	111	81,6	177	76,6	χ^2 :3,952 p=0,047
Kadın doğum/aile hekimi	49	51,6	62	45,6	111	48,1	χ^2 :0,582 p=0,446
Kordon kanı bankası görevlisi	27	28,4	25	18,4	52	22,5	χ^2 :2,681 p=0,102
Kordon kanı bankacılığına ilişkin ailenin bilgilendirilme zamanı*****							
Evlenmeden önce	27	28,4	43	31,6	70	30,3	χ^2 :0,140
Gebelik döneminde	68	71,6	93	68,4	161	69,7	p=0,708
Gebeliğinde kordon kanını saklamayı isteme durumu							
Evet	93	97,9	122	89,7	215	93,1	χ^2 :4,617 p=0,032
Hayır	2	2,1	14	10,3	16	6,9	
Kordon kanı bankacılığına ilişkin eğitim almak isteme durumu							
Evet	70	73,7	117	86,0	187	81,0	χ^2 :4,756 p=0,029
Hayır	25	26,3	19	14,0	44	19,0	
Toplam	95	100,0	136	100,0	231	100,0	

* Ki-kare testi, Yates düzeltmesi ve Fisher'in kesin ki-kare testi; χ^2 F: Fisher'in kesin ki-kare testi.

** Bilgisi olmayan dâhil edilmemiştir.

*** Soruyu yanıtlamayanlar dâhil edilmemiştir.

**** Yanıt vermeyenler dâhil edilmemiştir.

***** Sadece "Evet" yanıtları gösterilmiştir.

***** Birden fazla yanıt verilmiştir.

Kordon kanı ve bankacılığına ilişkin aileyi bilgilendirmesi gereken kişilerin kim olması gerektiğine ilişkin soruda; ebe/hemşireyi belirtenlerin sıklığının eğitim almayan grupta daha yüksek olduğu ($p<0,05$), kadın-doğum/aile hekimini veya kordon kanı bankası

görevlisini belirtenlerin sıklığının iki grup arasında anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0,05$). Kordon kanı ve bankacılığına ilişkin bilgilendirme zamanını her iki grup "gebelik dönemi" olarak belirtmişlerdir. Gebeliğinde kordon kanını

TABLO 2: Ebelik hizmet alanı açısından ebe adaylarının kordon kanı ve bankacılığı hakkındaki yaklaşımları.

	KKB eğitimi alan (n=95)		KKB eğitimi almayan (n=136)		Toplam (n=231)		İstatistiksel analiz*
	n	%	n	%	n	%	
Kordon kanı bankasında ebe olarak çalışmayı isteme durumu							
Evet	77	81,1	115	84,6	192	83,1	$\chi^2:0,272$
Hayır	18	18,9	21	15,4	39	16,9	$p=0,602$
Kordon kanı bankasının ebeler için bir istihdam alanı olmasını isteme durumu							
Evet	87	91,6	130	95,6	217	93,9	$\chi^2:0,953$
Hayır	8	8,4	6	4,4	14	6,1	$p=0,329$
Kordon kanı ve bankacılığına yönelik çalışmak istenilen aşama**							
Eğitimlerin yürütülmesi	69	72,6	94	69,1	163	70,6	$\chi^2:0,185$ $p=0,667$
Kordon kanı toplanması	47	49,5	47	34,6	94	40,7	$\chi^2:4,556$ $p=0,033$
Kordon kanı merkezinde çalışmak	39	41,1	64	47,1	103	44,6	$\chi^2:0,592$ $p=0,442$
Ebelerin kordon kanı bankacılığına yönelik mesleki sorumlulukları**							
Eğitim almak ve bilgilerini güncellemek olmalı	51	53,7	76	55,9	127	55,0	$\chi^2:0,038$ $p=0,845$
Gebeleri ve kadınları bilgilendirmek olmalı	81	85,3	123	90,4	204	88,3	$\chi^2:0,994$ $p=0,319$
Kordon kanı bankasında ebe olarak çalışabilmek için sertifika almayı isteme durumu							
Evet	86	90,5	129	94,9	215	93,1	$\chi^2:1,022$
Hayır	9	9,5	7	5,1	16	6,9	$p=0,312$
Toplam	95	100,0	136	100,0	231	100,0	

* Ki-kare testi, Yates düzeltmesi.

** Birden fazla yanıt verilmiştir. Sadece "Evet" yanıtları gösterilmiştir.

KKB: Kök hücre ve kordon kanı bankacılığı.

saklamak isteyen öğrencilerin eğitim alan grupta ve kordon kanı bankacılığı hakkında eğitim almak isteyenlerin sıklığının eğitim almayan grupta yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Öğrencilerin kordon kanının kullanılmasını istedikleri kişi, kordon kanının saklanılmasını istedikleri banka türü ile ilgili görüşleri, eğitim alan ve almayanlar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemiştir ($p>0,05$) (Tablo 1).

Tablo 2'ye göre kordon kanı bankasında ebe olarak çalışmayı isteyenlerin, ebeler için bu amaçla istihdam alanı olmasını düşünenlerin sıklığının iki grup arasında farklılık oluşturmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Ebe adaylarının, kordon kanı ve bankacılığına yönelik çalışmak istedikleri aşamalar sorgulandığında; kordon kanının toplanması aşamasında çalışmak isteyenlerin sıklığının eğitim alan grupta anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,05$). Ebelerin bu konuya yönelik mesleki sorumlulukla-

rının "gebelerin ve kadınların bilgilendirilmesi" olduğunu belirtenlerin sıklığı ve kordon kanı bankacılığına ilişkin eğitim almak isteme durumları her iki grupta da yüksek orandadır ve gruplar arasında fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Bu çalışma ile "kordon kanı bankacılığı" hakkında eğitim alan ve almayan ebeler öğrencilerinin kordon kanı bankacılığına ilişkin görüş ve yaklaşımlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışma bulguları, medyanın, ebe adaylarının kordon kanı ve bankacılığı konusunda mesleki eğitimleri kadar etkili olduğunu göstermektedir. Diğer çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Bir araştırmada; ebe ve hemşire adaylarının bu konuda daha çok medyadan (%24,2) bilgi edindikleri, daha azının derslerden (%17,0) bilgi edindiği gösterilmiş, ayrıca

tıp öğrencileri (%60), kök hücre bağışlama konusunda medyanın motive edici etkisinin olduğunu bildirmişlerdir.^{6,9} Bununla birlikte gebelerin, kordon kanı ve bankacılığı konusunda daha çok hastane kliniklerinden, yazılı medya ve gebe bilgilendirme sınıflarından; kadın-doğum kliniklerinde çalışan hemşirelerin ise çoğunlukla kitap ve dergilerden bilgi edindiklerini gösteren çalışmalar bulunmaktadır.^{12,13} Bu bulgular, müfredat değişikliğinin ebelik öğrencilerinin kordon kanı bankacılığı konusunda doğru bilgi edinmelerini olumlu yönde etkilediğini ve etkileyeceğini göstermektedir.

Tuteja ve ark., kordon kanı bankacılığı uygulamasını duymuş insanlarla yaptıkları çalışmada, çoğunun (%83) kordon kanı hakkında internette ve gazeteden bilgi edindiklerini bildirmişlerdir.¹ Literatürde de belirtildiği üzere tüm bulgular, medyanın, toplumu kordon kanı bankacılığına yönelik bilgilendirme konusunda büyük bir etkisinin olduğunu göstermektedir.⁶ Bu bulgulardan farklı Venugopal ve ark.nın çalışmasında, hemşirelerin çoğunluğu, kordon kanı bankacılığı konusunda sağlık çalışanlarının temel bilgi kaynağı olduğunu, çok azı kitap/dergilerden bilgi edindiğini bildirmişlerdir.¹⁰ Bu iki farklı sonuç; sağlık personelinin kordon kanı bankacılığında etkinliğini artırmada eğitimin etkili olabileceğini göstermektedir.

Araştırmamızda ebelik öğrencileri klinik uygulamalar sırasında kordon kanı ve bankacılığına yönelik kendilerinden bilgi almak isteyen kadınların yüksek oranda olduğunu belirtmiş olmasına rağmen diğer çalışmalarda, öğrencilerin çok azı (%1,4) uygulama alanlarında kordon kanı hakkında ebeveynlerden sorular almıştır.⁹ Literatürdeki çalışmalarda, kordon kanı bağışını teşvik etmek amacıyla doğurgan çağıdaki kadınların ve sağlık profesyonellerinin bilgi ve tutumlarını iyileştirmeyi amaçlayan rehberlerin ve eğitim materyallerinin geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir.^{10,14} Ayrıca ebeveynin kordon kanı hakkında bilgi isteme oranı düşük olsa bile konunun öneminin farkında olan sağlık personelinin ailelere böyle bir seçenek olduğu konusunda bilgi verip, danışmanlık yapabilecekleri düşünülmektedir.

Ebe adaylarının, kordon kanının kullanılmasını istedikleri kişi, kordon kanı bankacılığına ilişkin ai-

leyi bilgilendirmesi gereken kişi ve ailenin bilgilendirilme zamanı konusunda farklı görüşleri bulunmamaktadır. Eğitim alan gruptaki öğrenciler kordon kanının kamuya ait bankalarda korunabileceğini öğrenmiş olurken; eğitim almayanlar ise özel bankalarda korunabileceğini düşünmektedir. Dinç ve Şahin'in çalışmasında öğrencilerin yaklaşık yarısı kamusal ve özel bankalar konusunda olumlu görüş bildirirken çoğunluğunun bir fikri olmadığı gösterilmiştir.⁶ Gebelerin çoğunlukla (%72,2) kordon kanını kamusal kordon kanı bankalarında saklamayı tercih edeceklerini bildiren çalışmalar da bulunmaktadır.⁵ Türkiye'de, bazıları üniversite hastanelerinin bünyesinde olmak üzere özel nitelikte kordon kanı bankaları kurulmuştur. Ayrıca toplumun kordon kanı bankacılığı hakkındaki bilgi eksikliği, kamusal kordon kanı bankalarının gelişmesine ve yaygınlaştırılmasına önemli bir engel oluşturmakla birlikte, özel kordon kanı bankalarına da finansal yararlar sağladığı bildirilmektedir.¹ Topluma bilgilendirme yapılırken, kamu bankaları tercihi, kan bankasının maliyeti, saklanma koşulları vb. konulara özellikle dikkat çekilmelidir.

Çalışmaya katılan ebe adaylarının, gelecekte kendi bebeğinin kordon kanını saklamayı düşünme sıklığının, eğitim alan grupta almayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kaya ve ark.nın çalışmasında, eğitim müdahalesi sonrasında tıp öğrencilerinin (%87) hukuk öğrencilerine (%65) göre daha fazla oranda kök hücre bağışlamak istedikleri belirlenmiştir.⁹ Lu ve ark. da çalışmalarında, ilk kez gebe olanların ikinci ve üçüncü kez gebe olanlara göre kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların ve yüksek öğrenim düzeyine sahip olanların kordon kanını saklama konusunda daha istekli olduklarını belirtmişlerdir.¹⁵ Diğer bir çalışmada, kordon kanı bankacılığı hakkında gebelere temel bilgi verilmesinden sonra kordon kanını bağışlamak ve saklamak isteyen gebelerin oranının iki kattan daha fazla arttığı belirtilmiştir.¹³ Bu durum, kordon kanı bankacılığı hakkında eğitim alan ve sadece kadın öğrencilerden oluşan ebelik bölümünde mesleki yararlılığın dışında, kendi bireysel yaşamlarında da farklılık yaratmıştır. Çünkü eğitim alan öğrencilerin %97'si, kendisi gebe kaldığında kordon kanını saklayabileceğini belirtmiştir.

Çalışmada, kordon kanı ve bankacılığı hakkında tüm öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%81,0) kordon kanı ve bankacılığı konusunda daha detaylı bir eğitim almak istedikleri saptanmıştır. Kök hücre tedavisi hakkında yapılan bir eğitim müdahalesi çalışmasında, hemşirelik öğrencilerinin bilgi ve tutumlarının önemli düzeyde artış gösterdiği saptanmıştır.¹⁶ Bir çalışmada, hemşirelerin tamamı kordon kanı bankacılığı konusunda daha fazla bilgiye sahip olmak istediklerini belirtmişlerdir.¹⁰ Doktor, hemşire ve ebelerin katıldığı bir çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğu, kordon kanı bankacılığı konusunda iyi planlanmış ve sürekliliği olan bir eğitim programının gerekli olduğunu bildirmişlerdir.¹⁷ Bu durumun, eğitim alan ve almayan gruptaki öğrencilerde, kordon kanı bankacılığı konusunda kendi hayatları ve iş hayatları açısından bir farkındalık yarattığının göstergesi olduğu düşünülmektedir.

Ebe adaylarının sertifika almaya istekli olma durumları, her iki grupta da yüksektir. Bu sonuçlar, mezuniyet sonrası bu konuda eğitim gereksinimlerini ortaya çıkarmaktadır. Kordon kanı bankacılığı gibi bir alanda eğitim alan ebeler, doğumhanede uygun koşullarda kordon kanının toplanmasına yardımcı olabilir, kanın yanlış miktarda ya da koşullarda toplanıp atılmasına engel olabilirler. Ancak bu konuda özellikle bilgi gereksinimi olduğu için sadece mezuniyet öncesi değil, mezuniyet sonrası da spesifik eğitime ihtiyaç olduğu görülmektedir. Çünkü, mezuniyet sonrası böyle bir eğitim programı bulunmamaktadır. Ülkemizde yılda yaklaşık bir milyon üzerinde doğum olduğu düşünüldüğünde; tüm doğum eylemlerinde uzmanlar olmayacağı için ebelerin bu konuda özellikle eğitim gereksinimleri bulunmaktadır. Doğumhane ve obstetri servisinde çalışan hemşirelerle yapılan bir çalışmada, hiçbir hemşirenin kordon kanı bankacılığı konusunda hizmet içi eğitim almadığı, ancak kordon kanı toplanmasını gördüğü ve asiste ettiği (n=17) belirtilmiştir.¹⁰ Antenatal ve doğum hizmetlerinde kilit bir rol alacak ebe adaylarının, mesleki yaşamlarında bilgi ve becerilerini güncellemeleri ve hizmet içi eğitimlerle desteklenmeleri önemlidir.

Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%45,9), kordon kanı bankacılığı ile ilgili topluma, kadınlara ve ge-

belere yönelik eğitimlerin verilmesi aşamasında çalışmak istediklerini bildirmişlerdir. Benzer olarak bir çalışmada hemşireler, ailelerine, arkadaşlarına ve topluma yönelik kordon kanı bankacılığı konusunda eğitim veren kişiler olmak istediklerini bildirmişlerdir.¹¹ Çünkü kordon kanı alımı özel bir durum olup, bu işlemin yeterli eğitim olmadan yapılamayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle politika yapıcılar, sağlık profesyonelleri ve kordon kanı bankalarının bir araya gelerek toplumun kordon kanı bankacılığı hakkında bilgilendirilmesi yönünde ve kordon kanı bankalarının kullanımı için daha fazla araştırmanın yapılabilmesini sağlayacak önlemleri alması gerektiğine dikkat çekilmektedir.¹⁵

SONUÇ

Çalışmada, kordon kanı ve bankacılığı konusundaki eğitimin; öğrencilerde hem mesleki hem de bireysel olarak farkındalık yarattığı saptanmıştır. Bilgi alma ihtiyacı her iki grupta da yüksek bulunmaktadır. Günümüzde kordon kanı bankacılığı konusunda yaşanmakta olan bilgi eksikliğini gidermek amacıyla iş birliğinin artırılması önem kazanmaktadır.

Türkiye’de, toplumun ve sağlık çalışanlarının kordon kanı alınması ve saklanması konusunda eğitim gereksinimlerinin olduğu, mezuniyet öncesi veya sonrası eğitimlerle bu eksikliğin tamamlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle mezuniyet sonrası eğitim/kurs programları düzenlenerek bu alanın ebeler mesleki yetkileri içine alınmasının, bu konuda vizyon geliştirilmesinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Ebelerin bilgilerini güncel tutmaları amacıyla mezuniyet sonrası kordon kanı bankacılığına yönelik eğitim ve seminerlerin yaygınlaştırılması ve özellikle gebe bilgilendirme sınıflarında kordon kanı ve bankacılığı konusunun eklenmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma

ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Hafize Öztürk Can, Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Tasarım:** Hafize Öztürk Can, Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Denetleme/Danışmanlık:** Hafize Öztürk Can; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Analiz ve/veya Yorum:** Hafize Öztürk Can, Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Kaynak Taraması:** Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Makalenin Yazımı:** Hafize Öztürk Can, Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel; **Eleştirel İnceleme:** Hafize Öztürk Can; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Şebnem Kurul, Esmâ Yüksel.

KAYNAKLAR

1. Tuteja M, Agarwal M, Phadke SR. Knowledge of cord blood banking in general population and doctors: a questionnaire based survey. Indian J Pediatr. 2016;83(3):238-41. [Crossref] [PubMed]
2. Murphy A, McKenna D, McCullough J. Cord blood banking and quality issues. Transfusion. 2016;56(3):645-52. [Crossref] [PubMed]
3. Mohammed HS, EL Sayed HA. Knowledge and attitude of maternity nurses regarding cord blood banking collection and stem cells: an educational intervention. J Nurs Educ Pract. 2015;5(4):58-69. [Crossref]
4. Committee Opinion No. 648 Summary: Umbilical Cord Blood Banking. Obstet Gynecol. 2015;126(6):1323-4. [Crossref] [PubMed]
5. Dinç H, Şahin NH. Pregnant women's knowledge and attitudes about stem cells and cord blood banking. Int Nurs Rev. 2009;56(2):250-6. [Crossref] [PubMed]
6. Dinç H, Şahin NH. [Knowledge and attitudes of nursing and midwifery students about stem cell and banking of cord blood]. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Derg. 2010;7(1):46-51.
7. Herlihy MM, Delpapa EH. Obstetricians and their role in cord blood banking: promoting a public model. Obstet Gynecol. 2013;121(4):851-5. [Crossref] [PubMed]
8. Johnson R, Taylor W. Principles of intrapartum skills: examination of the placenta. Skills for Midwifery Practice. 3rd ed. Churchill Livingstone: Elsevier; 2010. p.235-9.
9. Kaya Z, Gültekin KE, Demirtaş OK, Karadeniz D, Çalapkulu Y, Tap Ö. Effects of targeted education for first-year university students on knowledge and attitudes about stem cell transplantation and donation. Exp Clin Transplant. 2015;13(1):76-81. [PubMed]
10. Venugopal A, Joshi P, Deka D, Seth T. Knowledge and attitude of nurses regarding stem cells and umbilical cord blood banking in a selected tertiary care facility. Asian J Nurs Edu Res. 2016;6(2):240-4. [Crossref]
11. Yıldırım G, Şahin NH. [Stem cells transplant and nursing care]. İ.Ü.F.N. Hem. Derg. 2007;15(60):188-94.
12. Moustafa MF, Youness EM. Nurses, knowledge about umbilical cord blood banking and it's barriers. IOSR J Nurs Heal Sci. 2015;4(2):44-53.
13. Jordens CF, Kerridge IH, Stewart CL, O'Brien TA, Samuel G, Porter M, et al. Knowledge, beliefs, and decisions of pregnant Australian women concerning donation and storage of umbilical cord blood: a population-based survey. Birth. 2014;41(4):360-6. [Crossref] [PubMed]
14. Kim M, Han S, Shin M. Influencing factors on the cord-blood donation of post-partum women. Nurs Health Sci. 2015;17(2):269-75. [Crossref] [PubMed]
15. Lu H, Chen Y, Lan Q, Liao H, Wu J, Xiao H, et al. Factors that influence a mother's willingness to preserve umbilical cord blood: a survey of 5120 Chinese mothers. PLoS One. 2015;10(12):e0144001. [Crossref] [PubMed] [PMC]
16. Azzazy HM, Mohamed HF. Effect of educational intervention on knowledge and attitude of nursing students regarding stem cells therapy. IOSR J Nurs Heal Sci. 2016;5(2):75-80.
17. Hatzistilli H, Zissimopoulou O, Galanis P, Siskou O, Prezerakos P, Zissimopoulos A, et al. Health professionals' knowledge and attitude towards the umbilical cord blood donation in Greece. Hippokratia. 2014;18(2):110-5. [PubMed]